

www.bestdergi.net

Çukur Baskı ve Kolografi Tekniklerinin İncelenmesi

Eda Uzun
Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Mansur Caferov
Trabzon Üniversitesi

Bu makaleye atıf için (To cite this article):

Uzun, E., & Caferov, M. (2026). Çukur Baskı ve Kolografi Tekniklerinin İncelenmesi [Examination of Intaglio and Collagraph Techniques]. *Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi)* [Science, Education, Art and Technology Journal (SEAT Journal)], 10(1), 1-24.

Makale Türü (Paper Type):

Derleme (Literature Review)

Etik Kurul Adı, Onay Tarihi ve Sayısı (Ethics Committee Name, Approval Date and Number):

Araştırmada literatür taraması ile elde edilen verilerin analizi yapıldığından etik kurul onayı gerekmemektedir.

Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi):

Bilim, Eğitim, Sanat ve Teknoloji Dergisi (BEST Dergi); bilimsel ve hakemli bir dergi olarak yılda iki kez yayınlanmaktadır. Bu dergide; bilim, eğitim, sanat veya teknoloji ile ilgili özgün kuramsal çalışmalar, literatür incelemeleri, araştırma raporları, sosyal konular, kitap incelemeleri ve araştırma makaleleri yayınlanmaktadır. Dergiye yayınlanmak üzere gönderilen makalelerin daha önce yayınlanmamış veya yayınlanmak üzere herhangi bir yere gönderilmemiş olması gerekmektedir. Bu makale araştırma, öğretim ve özel çalışma amaçları için kullanılabilir. Makalelerinin içeriğinden sadece yazarlar sorumludur. Kullanılan fikir ve sanat eserleri için telif hakları düzenlemelerine riayet edilmesi gerekmektedir. Yazarlar, araştırma ve yayın etiğine uydıklarını beyan ederler. Dergi, makalelerin telif hakkına sahiptir. Yayıncı, araştırma materyalinin kullanımı ile ilgili olarak doğrudan veya dolaylı olarak ortaya çıkan herhangi bir kayıp, eylem, talep, işlem, maliyet veya zarardan sorumlu değildir.

Science, Education, Art and Technology Journal (SEAT Journal):

Science, Education, Art and Technology Journal (SEAT Journal) is published twice a year as a scientific and refereed and journal. In this journal, original theoretical works, literature reviews, research reports, social issues, psychological issues, curricula, learning environments, book reviews, and research articles related to science, education, art or technology are published. The articles submitted for publication must have not been published before or sent to be published anywhere. This article may be used for research, teaching, and private study purposes. Authors alone are responsible for the contents of their articles. Copyright regulations must be followed for the ideas and art works used. The authors declare that they adhere to research and publication ethics. The journal owns the copyright of the articles. The publisher shall not be liable for any loss, actions, claims, proceedings, demand, or costs or damages whatsoever or howsoever caused arising directly or indirectly in connection with or arising out of the use of the research material.

Bu eser, Creative Commons Atıf-GayriTicari-AynıLisanslaPaylaş 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.

[This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0 International License.]

Çukur Baskı ve Kolografi Tekniklerinin İncelenmesi

Eda Uzun, Mansur Caferov

Makale Bilgisi

Makale Tarihi

Gönderim Tarihi:
10 Mart 2025

Kabul Tarihi:
7 Temmuz 2025

Anahtar Kelimeler

Özgün baskı resim
Baskı resim
Baskı
Çukur Baskı
Kolografi

Öz

Özgün baskı resim sanatı, bir tasarımın doğrudan ya da dolaylı olarak yüzeye aktarılması ve çoğaltılması sürecini içeren, teknik çeşitliliği ve estetik olanaklarıyla zenginleşen bir ifade biçimidir. 21. yüzyılda dijital teknolojilerin ve yeni malzemelerin birleşmesi, özgün baskı resminin sınırlarını genişletmiş ve geleneksel tekniklerin çağdaş yaklaşımlarla harmanlanmasına olanak tanımıştır. Baskı resim tekniklerinden biri olan çukur baskı (intaglio), sanatçılar tarafından sıkça tercih edilen bir yöntem hâline gelmiş ve kazıma, oyma, asitle aşındırma gibi işlemlerle baskı yüzeyinde farklı dokular oluşturulmasına imkân tanımıştır. Çukur baskının çağdaş bir yorumu olarak ortaya çıkan kolografi tekniği ise nispeten yeni bir yöntem olup, sanatçılara yüzey ve malzeme üzerinde deneysel çalışmalar yapma fırsatı sunmaktadır. Farklı dokuların ve katmanların bir araya getirilmesiyle oluşturulan bu teknik, dinamik ve çok katmanlı kompozisyonlar üretmeye olanak tanımaktadır. Bu çalışma, çukur baskı (intaglio) ve kolografi tekniklerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma, nitel bir yöntemle yürütülmüş; literatür taraması, teknik incelemeler temel alınarak gerçekleştirilmiştir. Tekniklerin evrensel niteliği doğrultusunda Avrupa kökenli gelişimine referanslar verilmiştir. 20. yüzyılın ortalarından günümüze kadar olan süreç esas alınmıştır. Çalışmanın sınırlılıkları, yalnızca çukur baskı ve kolografi tekniklerine odaklanılmıştır. Bu çalışma, söz konusu tekniklerin uygulama süreçleri, teknik yeterlilik gereksinimleri ve sanatsal potansiyelleri üzerine kapsamlı bir değerlendirme sunarak, sanatçılar ve sanat eğitmenleri için rehber niteliğinde bir kaynak oluşturmayı hedeflemektedir. Makale, 2016 yılında ulusal tez merkezinde yayınlanan “Çukur baskı ve kollagrafi tekniklerinin incelenmesi” adlı yüksek lisans tezine dayanmaktadır.

Examination of Intaglio and Collagraph Techniques

Article Info

Article History

Received:
10 March 2025

Accepted:
7 July 2025

Key Words

Printmaking
Print
Intaglio
Collagraphy

Abstract

Printmaking is a form of expression that involves the process of transferring and reproducing a design directly or indirectly on the surface, enriched by its technical diversity and aesthetic possibilities. In the 21st century, the combination of digital technologies and new materials has expanded the boundaries of printmaking and enabled the blending of traditional techniques with contemporary approaches. Intaglio, one of the printmaking techniques, has become a method frequently preferred by artists and has enabled the creation of different textures on the print surface through processes such as engraving, carving and acid etching. The collagraphy technique, which emerged as a contemporary interpretation of intaglio printing, is a relatively new method and offers artists the opportunity to experiment with surface and material. This technique, which is created by combining different textures and layers, allows for the production of dynamic and multi-layered compositions. This study aims to examine intaglio and collagraphy techniques. The research was conducted with a qualitative method, based on a literature review and technical examinations. In line with the universal nature of the techniques, references are given to their European development. The period from the mid-20th century to the present day is taken as a basis. The limitations of the study are that it focuses only on intaglio and collagraphy techniques. This study aims to provide a comprehensive evaluation of the application processes, technical competence requirements and artistic potentials of these techniques, and aims to create a guiding resource for artists and art educators. The article is based on the master's thesis titled “Analyzing of intaglio and collagraph techniques” published in the national thesis center in 2016.

Giriş

Günümüzde özgün baskı resim sanatı, sanatçının doğrudan müdahalesiyle oluşturulan ve basım sürecinin sanatçı tarafından gerçekleştirildiği ya da denetlendiği eserleri kapsayan bir disiplin olarak tanımlanmaktadır (Asher & Özsezgin, 1989, s. 127). Sanat tarihinde özellikle Rönesans döneminden itibaren hem sanatçılar hem de koleksiyonerler açısından büyük bir öneme sahip olmuştur. Bu sanat disiplini, temel olarak bir tasarımın kalıp aracılığıyla bir yüzeye, genellikle kâğıda aktarılmasıyla oluşur ve bu yönüyle diğer plastik sanat dallarından ayrılır. Baskı resmin en ayırt edici özelliği, çoklu üretime imkân tanıyan yapısıdır. Ancak her bir baskı, sanatçının doğrudan kontrolü ve müdahalesiyle üretildiğinden ötürü “özgün” niteliğini korur. Sanatçı, bu alanda farklı teknikleri deneyimleyerek hem estetik hem de teknik anlamda kendine özgü anlatım biçimleri geliştirebilir.

Özgün baskı resim alanında yer alan tekniklerden çukur baskı ve kolografi, hem klasik hem de çağdaş uygulamalarla geniş bir yaratım alanı sunmaktadır. Çukur baskı, yüzeyin kazınması veya kimyasal yollarla oyulması yoluyla mürekkebin sadece oyulmuş alanlarda birikmesini sağlayan tekniklerin genel adıdır. Kazıma (engraving), aside indirme (etching), aquatint, mezzotint ve karborundum gibi alt dallarıyla sanatçının detaylı ve katmanlı kompozisyonlar yaratmasına imkân tanır. Kolografi ise daha yüzey odaklı ve deneysel bir tekniktir. Sanatçı, farklı malzemeleri kolaj benzeri yöntemlerle plakaya sabitleyerek zengin dokusal etkiler yaratır ve bu etkileri baskıya dönüştürür. Bu tekniklerin her biri, sanatçının özgün anlatım arayışına farklı düzeylerde katkı sağlar.

Çukur baskı ve kolografi tekniklerini uygulamak isteyen sanatçılar için teknik bilgiye ve donanımına sahip olmak büyük bir avantaj sunar. Bu alanda yetkinleşen sanatçılar, üretim süreçlerinin her aşamasında aktif rol alarak, atölye pratiğinden baskı aşamalarına kadar geniş bir kontrol imkânına sahip olur. Teknik yeterlilik, plaka hazırlama sürecinden farklı baskı yöntemlerinin uygulanmasına ve eserlerin basım ile imzalanma aşamalarına kadar tüm süreçlerde sanatçının bilinçli ve yaratıcı kararlar almasını sağlar.

Günümüzde gelişen teknoloji ile birlikte sanat üretiminde dijital araçların artması, elbette ki baskı tekniklerinin kullanımını ve anlamını da dönüştürmüştür. Ancak özgün baskı teknikleri hâlâ sanatçının dokunuşunu ön plana çıkarması bakımından önemini korumaktadır. Bu nedenle, özellikle sanat eğitimi veren kurumlarda bu tekniklerin öğretilmesi, uygulama alanlarının geliştirilmesi büyük önem taşır. Ne var ki Türkiye’de özgün baskı sanatının görünürlüğü, resim sanatıyla kıyaslandığında daha sınırlıdır. Bunun başlıca nedenleri arasında, teknik sürecin zahmetli olması, gerekli ekipman ve atölye altyapısının her kurumda yeterince bulunmaması ve bu alandaki tanıtım faaliyetlerinin yetersiz kalması yer almaktadır.

Baskıresimde teknik, malzeme ve fiziksel şartların iyileştirilmesi, tekniğin sanatsal kullanımında yerel ve evrensel bağlamda varlık gösterebilmenin önemli yollarından sadece biridir. Özgün baskıresim doğası gereği, tüm yaratıcı sanatsal teknik kullanımlarına, malzemenin çeşitliliğine ve baskı süreçlerindeki özgün araç geliştirme çabalarına imkân tanıyan bir yapıdadır. Bu yapı, melez baskı, deneysel baskı ve mutfakta litografi gibi bir çok alt tekniğin doğmasına neden olmuştur. Bu alternatif tekniklerden biri olarak bilinen kolografi baskıresim tekniği, atölye

donanım eksiklikleri, fiziksel yetersizlikler gibi olumsuzlukların yarattığı boşluğu, yaşamdan sınırsız malzeme kullanımına imkan tanımak suretiyle doldurmaktadır (Onan vd. 2023, 453).

Bu makalenin amacı, çukur baskı ve kolografi tekniklerini teknik ayrıntıları ve sanatsal potansiyelleri açısından çağdaş yaklaşımlarla inceleyerek, bu tekniklerin yaratıcı üretimdeki işlevini ortaya koymaktır. Araştırma kapsamında, özgün baskı resim sanatıyla ilgili kuramsal yaklaşımlar teknik odaklı bir çerçevede sınırlandırılmış; özellikle uygulama esaslı teknik çözümlemelere dayalı kaynaklar tercih edilmiştir. Veri toplama sürecinde, ilgili literatür taranmış, incelenen teknikler sanatçı örnekleriyle desteklenmiştir. İncelenen eserler, teknik uygulama çeşitliliği, malzeme kullanımı ve yaratıcı süreçlerdeki farklılıklar gözetilerek seçilmiş; böylece çukur baskı ve kolografi tekniklerinin sanatsal potansiyelini yansıtan bir örneklem oluşturulmuştur.

Özgün Baskı Resim Sanatı

Özgün baskı resim, sanatçının tasarladığı kompozisyonun doğrudan değil, bir yüzeye aktarılacak dolaylı transfer yöntemiyle kâğıt üzerine basılmasıyla oluşturulan bir sanat dalıdır. Bu yöntem, sanatçılara farklı baskı teknikleri kullanarak çeşitli estetik etkiler yaratma ve geniş bir ifade alanı sağlama olanağı sunar. Baskı sürecinde sanatçılar, ürettikleri kopya sayısını belirleyerek "edison" adı verilen seri baskılar oluştururlar (What is a Print, 2001).

Özgün baskı resim sanatı, tarihsel süreç içinde teknik ve kavramsal olarak dönüşüm geçirmiştir. Geleneksel malzeme ve yöntemlerle başlayan bu sanat dalı, teknolojik gelişmelerin de etkisiyle yeni ifade biçimlerine kapı aralamış, sanatçıların bireysel üsluplarını geliştirebilecekleri deneysel bir alan sunmuştur. Bu bağlamda, sanatçı tarafından üretilen ve imzalanan her baskı, özgün baskı resminin temel kriterlerini karşılamaktadır (Kazı Resim Sanatı, t.y.).

Özgün baskı resmin sanat dünyasındaki yerini belirleyen en önemli unsurlardan biri, çoğaltılabilir olmasıdır. Bu özellik, baskı resim eserlerinin daha geniş kitlelere ulaşmasını sağlarken, sanatın erişilebilirliğini artırarak toplum içinde daha yaygın bir dolaşıma girmesine olanak tanımaktadır. Diğer sanat dallarıyla karşılaştırıldığında, baskı resminin satın alma, bağış veya değiş tokuş yoluyla paylaşılabilmesi, sanatın demokratikleşmesine katkıda bulunan önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır (Demir, 2011, s. 73).

Baskı resim teknikleri, kullanılan kalıpların özelliklerine göre dört temel gruba ayrılmaktadır: yüksek baskı, çukur baskı, düz baskı (litografi) ve elek baskı (serigrafi). Bu teknikler, sanatçılar tarafından günümüzde yaygın olarak tercih edilmekte olup, her biri farklı estetik yaklaşımlar ve anlatım biçimleri sunmaktadır (Kılıç, 2012, s. 7).

Türkiye’de özgün baskı resim kavramının sanat literatürüne kazandırılmasında Mustafa Aslier’in önemli bir rolü olmuştur. Devlet Tatbiki Güzel Sanatlar Yüksek Okulu Grafik Sanatlar Bölümü’nde yürüttüğü çalışmalar ve yazılarında bu kavramı sistemli bir şekilde kullanarak, özgün baskı resmin teorik ve pratik gelişimine katkı sağlamıştır. Ayrıca Türk sanatında özgün baskı resmin ayrı bir disiplin olarak ele alınmasına öncülük etmiştir (Aslier, 1981, s. 26).

Özgün baskı resim sanatı, hem teknik çeşitliliği hem de sanatsal ifade olanakları açısından zengin bir alan sunarak

sanatçılar için güçlü bir yaratım pratiği oluşturur. Geleneksel yöntemlerin yanı sıra çağdaş yaklaşımlarla sürekli evrilen bu disiplin, bireysel ve kolektif sanat üretimlerine yeni perspektifler kazandırır. Çoğaltılabilir yapısı sayesinde sanatın erişilebilirliğini artırırken, her bir baskının sanatçının müdahalesiyle farklılık taşıması, onu özgün kılan temel unsurlardan biri olmaya devam etmektedir. Bu bağlamda, baskı resminin sanatsal üretim süreçlerindeki önemi, hem teknik hem de kavramsal anlamda derinleşerek günümüz sanat ortamında kendine güçlü bir yer edinmektedir.

Çukur Baskı

Çukur baskı, mürekkebin oyulmuş veya kimyasal işlemlerle aşındırılmış yüzeylere yerleştirilip buradan kâğıda aktarılması esasına dayanan klasik bir baskı yöntemidir. Bu teknikte genellikle metal plakalar kullanılır ve bu plakalar, çeşitli araçlar yardımıyla fiziksel olarak kazınarak ya da asit gibi kimyasal maddelerle aşındırılarak desen oluşturacak biçimde işlenir. Bu uygulamalar, genel olarak "intaglio" olarak bilinir ve sanat tarihinde kullanılan en köklü baskı tekniklerinden biri olarak kabul edilir (Can, 2008, s. 5).

Özgün baskı resmin dört ana yönteminden biri olan çukur baskı, yüksek, düz ve elek baskı tekniklerinden ayrılır. Bu farklılık, çukur baskıda yalnızca oyulmuş veya aşındırılmış yüzey bölgelerine mürekkep uygulanması esasına dayanır. Diğer yöntemlerde ise boya doğrudan yüzeye ya da özel olarak belirlenmiş alanlara tatbik edilerek farklı baskı süreçleri kullanılır. Çukur baskı kapsamında yer alan teknikler arasında kazıma (engraving), asitle aşındırma (etching), aquatint ve mezzotint gibi yöntemler öne çıkar (Intaglio printing, t.y.).

Bu tekniğin temel işleyiş mantığı, mürekkebin derinleştirilmiş alanlarda toplanması ve baskı sırasında yüksek basınç altında kâğıda geçirilmesidir. Baskı sonucunda plakanın yüzeyi daha açık tonlarda kalırken, çukur alanlarda biriken mürekkep sayesinde daha koyu ve zengin tonlar elde edilir. Bu yönüyle çukur baskı, ton geçişlerinin, dokusal zenginliğin ve ince detayların güçlü bir biçimde yansıtılabildiği etkileyici bir sanatsal ifade aracı olarak öne çıkar.

Aside İndirme (Etching)

Kuru kazıma tekniğine kıyasla daha az fiziksel çaba gerektirmesi ve sanatçılara daha esnek bir ifade alanı sunması nedeniyle, aside indirme yöntemi özgün baskı resim alanında sıklıkla tercih edilen tekniklerden biridir. Bu yöntemin temelinde, asidin yalnızca koruyucu bir tabakayla kaplanmamış olan metal yüzeyleri aşındırması prensibi yer alır. Süreçte kullanılan başlıca malzemeler metal plaka, lak ve asit çözeltileridir.

Uygulama, metal plakanın yüzeyinin titizlikle temizlenip parlatılmasıyla başlar. Ardından, plakanın üzerine geniş ve yumuşak fırçalarla homojen bir şekilde lak tabakası sürülür. Lak kuruduktan sonra sanatçı, çalışmasını doğrudan plaka üzerine çizebilir ya da önceden hazırladığı bir kompozisyonu aktarmayı tercih edebilir. Çizim sırasında çelik kalemler kullanılır; bu kalemlerin amacı, plaka yüzeyine fiziksel olarak müdahale etmek değil, lak tabakasını kazıyarak altındaki metali açığa çıkarmaktır. Bu yönüyle, teknik mekanik kazıma yerine kimyasal bir

işlemlerle oyma işleminin gerçekleşmesini sağlar. Çizim tamamlandığında, plaka asit banyosuna yerleştirilir. İnce ve narin çizgiler için daha kısa, belirgin ve derin çizgiler için ise daha uzun süreli asit teması uygulanır. Asidin metal ile girdiği tepkime sonucunda, yüzeyde oluşan kabarcıklar ve bunların hareketi, işlem süresinin ve asit yoğunluğunun etkinliğini gösterir. Aşındırma işlemi sona erdiğinde plaka temizlenerek mürekkep uygulamasına hazır hâle getirilir. Bu yöntem, sanat literatüründe “aside indirme” ya da “etching” olarak tanımlanır (Küçüköner, 2012, s. 87).

Görsel 1. Hugo Besard, *Gezegen Dünya*, 1995, Çukur baskı (Işık Üniversitesi ve IMOĞA İstanbul Grafik Sanatlar Müzesi, 2008, s. 25)

Aquatint Tekniği

Aquatint, geniş yüzey tonlamaları ve zengin lekesele geçişler elde etmeyi amaçlayan, özgün baskı resimde sıklıkla kullanılan bir teknik olup, görsel etkisi bakımından suluboya resme yakınlık gösterir. Genellikle çizgi bazlı aside indirme çalışmalarına tamamlayıcı olarak uygulanır ve ton değerlerinin çeşitlenmesini sağlamak amacıyla tercih edilir. Bu yöntem, çoğunlukla diğer baskı tekniklerinden sonra uygulanarak kompozisyona derinlik kazandırır. Uygulama öncesinde plaka dikkatle temizlenir. Daha sonra aquatint dolabı kullanılarak reçine tozları, körük yardımıyla havaya karıştırılır ve plakanın yüzeyine eşit şekilde dağılması sağlanır. Tozla kaplanan plaka dikkatlice ısıtılarak reçine parçacıklarının yüzeye yapışması sağlanır. Bu tanecikler, yüzeyde küçük açıklıklar bırakarak asidin belirli bölgelerde etki etmesine imkân tanır. Ancak fazla ısı, reçinenin eriyerek yüzeyi tamamen kaplamasına ve böylece aside karşı tüm yüzeyin korunmasına yol açabileceğinden dikkatli olunmalıdır. Daha sonra, asidin temas etmemesi istenen alanlar fırça ile lak veya vernik yardımıyla kapatılır. Plaka, asit banyosuna yerleştirildiğinde, farklı bekleme süreleri sayesinde açık griden koyu siyaha kadar ton skalası elde edilebilir.

(Akalan, 2000, s. 171–176).

Aquatint işlemi, aquatint dolabı dışında alternatif yollarla da gerçekleştirilebilir. Örneğin, ince öğütülmüş reçine tozları bir tül veya çorap yardımıyla kontrollü şekilde yüzeye serpilebilir. Kullanılan tozun tane boyutu, elde edilecek dokunun niteliğini doğrudan etkiler; iri tozlar daha belirgin lekeler, ince tozlar ise daha homojen bir dağılım sağlar. Başka bir yöntemde reçine, alkolle karıştırılıp plaka yüzeyine sürülür ve alkolün buharlaşmasıyla kalan reçine parçacıkları ısıtılarak yüzeye sabitlenir. Ayrıca, klasik yöntemin dışında zımpara kâğıdıyla da aquatint etkisi yaratılabilir. Bu yöntemde plaka, sert vernikle kaplandıktan sonra zımpara kâğıdı üzerine yerleştirilip baskıdan geçirilir. Böylece, reçine yerine zımparanın dokusu yardımıyla benzer bir lekesele aşındırma sağlanır. Eğer verniksiz plaka doğrudan zımpara kâğıdıyla preslenirse, elde edilen doku kuru kazıma tekniğine benzer bir görünüm kazanır.

Günümüzde sanatçılar, aquatint uygulamasını kolaylaştırmak adına enamel sprej boya gibi modern malzemelere de başvurmaktadır. Plaka yüzeyine eşit şekilde uygulanan sprej boya kuruduktan sonra, aside dayanıklı bölgeler gomalak vernikle kapatılarak klasik aside indirme işlemi gerçekleştirilir.

Görsel 2. Eda Uzun, Soyut, 2011, Çukur Baskı (Yazarın Kişisel Arşivinden)

Genellikle %6,6 oranında (1/15) hazırlanan asit çözeltisine daldırılan plaka, farklı ton geçişleri elde edilmek isteniyorsa aşamalı olarak işlem görür. Daha açık tonların korunması için bu bölgeler lakla kapatılır ve işlem istenen koyu tonlar elde edilinceye kadar tekrarlanır. Hafif tonlar genellikle 1 dakikalık bir aside maruz kalma süresiyle oluşurken, koyu tonlar 10–15 dakikalık bekletmeyle elde edilebilir. Asidin etkisi sırasında ortaya çıkan hava kabarcıkları, yumuşak bir tüyle nazikçe alınmalıdır. Aksi takdirde, aşırı aşındırma sonucu detaylar kaybolabilir ve istenmeyen gri tonlar ortaya çıkabilir; bu durum genellikle nitrik asidin yüzeyi eşit şekilde aşındırmasından kaynaklanır (Uzun, 2016, s.56).

Asit işlemi tamamlandığında plaka sudan geçirilir, tinerle temizlenir ve baskıya hazır hâle getirilir. Baskı öncesinde istenmeyen koyu tonlar, zımpara veya perdah kalemile açılarak hafifletilebilir; daha derin tonlar ise kuru uç veya ruletle müdahale edilerek zenginleştirilebilir.

Fırça ile Asitleme (Spit-Bite Aquatint)

Spit-bite, geleneksel aside indirme tekniklerinden farklı olarak herhangi bir vernik koruması olmadan doğrudan uygulanan ve lekesele geçişler oluşturmaya olanak tanıyan bir yöntemdir. Bu teknikte, aquatint işlemiyle hazırlanmış bir metal plaka üzerine, asit ve arap zımparı karışımı fırça yardımıyla uygulanarak, yüzeyde kontrollü aşındırmalar gerçekleştirilir. Sanatçı, bu karışımı katmanlar hâlinde uygulayarak yumuşak ton geçişleriyle görsel derinlik elde edebilir. Oluşturulan görüntü, suluboya tekniğine benzer atmosferik etkiler taşır.

Görsel 3. Anita S. Hunt, Batık, 2009, Çukur Baskı. (<http://www.anitahunt.com/index.php?url=folio&fid=2>)

Tekniğin uygulanabilmesi için aside dayanıklı bir aquatint yüzey, cam kap, çeşitli yoğunluklarda asit çözeltileri, nemli süngerler ve tercihen metal halkasız suluboya fırçaları gereklidir. Bakır plakalar için demir klorür; çinko plakalar içinse %30–40’lık nitrik asit solüsyonu kullanılır. Asit çözeltisi hazırlanırken su ve arap zımparı eşit oranlarda karıştırılır, ardından üzerine dikkatlice asit ilave edilir. Yaklaşık 30 ml’lik bir karışım cam kaba alınarak, fırça ya da damlalık yardımıyla plaka yüzeyine uygulanır. Asidin etki süresi plaka üzerinde belirli bir süreyle sınırlandırıldıktan sonra, yüzey nemli bir süngerle silinerek aşındırma işlemi kontrol altında tutulur.

Bu teknikte, elde edilecek ton yoğunluğunu belirleyen başlıca etkenler; asidin yüzeyde kalma süresi, aynı alana uygulama sayısı ve solüsyonun kimyasal yoğunluğudur. Uygulama sürecinin öngörülemezliği, bu yöntemde deneysel bir nitelik kazandırmakla birlikte, sanatçılara zengin ifade olanakları da sunmaktadır (Grabowski & Fick, 2012, s. 128).

Derin Oyma (Embossing)

Derin oyma, baskı resim uygulamalarında yüzeye hacim kazandırarak belirgin bir rölyef etkisi oluşturan ve mürekkep kullanılmadan da uygulanabilen bir tekniktir. Sanatçılar tarafından sıklıkla tercih edilen bu yöntem, yüzeyde zengin dokular oluşturma imkânı sunduğu için özellikle çağdaş grafik sanatlarında önemli bir ifade aracıdır.

Görsel 4. Mürşide İçmeli, Bereket Tanrıçası, 1977, Çukur Baskı
(http://sevgisanatgalerisi.com/UserFiles/Gallery/Img_1265.jpg)

Bu teknik, metal plakaların farklı derinliklerde aşındırılarak oyulması esasına dayanır. Plaka, aside belirli oranlarda ve sürede maruz bırakıldığında yüzeyde çeşitli derinliklerde çukurlar meydana gelir. Elde edilen bu rölyef alanlar, tercihe bağlı olarak mürekkeplenerek ya da doğrudan, yani gofre baskı şeklinde kullanılabilir. Baskılarda yüksek (erkek) ya da alçak (dişi) kabartma etkileri oluşturmak mümkündür. Gofre yöntemi, özellikle desenin hacimsel olarak öne çıkarılmak istendiği kompozisyonlarda etkili sonuçlar vermektedir. Uygulamada genellikle desen önce plaka yüzeyine lak yardımıyla negatif olarak aktarılır, ardından bu alanlar aside indirilerek oyulur. Baskı işlemi tamamlandığında desen, kağıt üzerinde kabartmalı biçimde görünür. Lak ile doğrudan negatif desen oluşturmak her zaman kolay olmadığından, alternatif bir yaklaşım olarak desenin pozitif hali bir plaka üzerinde hazırlanır ve bu plaka ikinci bir plakaya baskı yoluyla aktarılır. Böylece, nihai kabartma efekti için kullanılacak plaka elde edilmiş olur. Derin oyma tekniğinde, kullanılacak verniğin aside karşı dayanıklılığı kritik öneme sahiptir. Bu nedenle asfalt vernik, aside karşı gösterdiği yüksek dirençten ötürü yaygın biçimde tercih edilir. Fırça yardımıyla uygulanan asfalt vernik, genellikle terebentin veya benzinle inceltilerek kullanılır (Bayay, 2013, s. 107).

Ancak bu vernik türü yavaş kuruduğu ve çatlama eğiliminde olduğu için, içerisine %12,5 oranında balmumu eklenerek dayanıklılığı artırılabilir. Kabartma etkisinin daha belirgin olabilmesi adına, plakanın kalınlığının yaklaşık üçte ikisinin aside maruz bırakılması önerilmektedir. Bu aşındırma sürecinde, güçlü aşındırıcı özelliğiyle bilinen nitrik asit tercih edilir (Gölönü, 1979, s. 36). Baskı aşaması da en az hazırlık süreci kadar önemlidir.

Kabartmanın kağıda tam anlamıyla aktarılabilmesi için, kalın ve yeterince nemlendirilmiş bir kağıt kullanılmalıdır. İnce keçelerin doku transferini yeterince sağlayamaması nedeniyle, baskı sırasında kalın keçeler tercih edilmelidir. Bu sayede, derin oyma tekniğinin sunduğu rölyef etkisi ve yüzey dokusu en verimli şekilde görünür hâle getirilir.

Plakaya Doku ve Yazı Aktarma

Doku aktarımı, özgün baskı teknikleri kapsamında kullanılan yaratıcı yöntemlerden biridir. Bu süreçte, sanatçının tercihinin bağlı olarak metal plaka üzerine ince ya da kalın şekilde sıvı sert zemin verniği uygulanır. Verniğin, yüzeye tamamen nüfuz edecek kadar akışkan; ancak kuruyup sertleşmemiş olması önemlidir. Yüzey hazırlandıktan sonra, doku materyalleri istenilen kompozisyona göre plaka üzerine yerleştirilir. Ardından asetatla örtülen plaka, baskı presinden geçirilerek doku izlerinin yüzeye aktarılması sağlanır. Bazı durumlarda, asetat üzerindeki dokunun daha başarılı olduğu düşünülürse, plaka temizlenerek transfer işlemi yeniden uygulanabilir. Elde edilen doku izleri, doğrudan aside indirilebileceği gibi, daha zengin ton geçişleri elde edilmek isteniyorsa öncelikle aquatint tekniğiyle işlenebilir. Ancak yüzey geniş lekeler içermiyorsa aquatint uygulamasına gerek kalmadan da aside indirme işlemi gerçekleştirilebilir. Tonlama etkisi, vernik katmanlarının biçimlendirilmesi ve kademeli aşındırmayla sağlanabilir. Bu temele ek olarak, kuru kazı veya mezzotint gibi tamamlayıcı tekniklerle detaylandırma yapılması mümkündür ve ardından baskı alınabilir.

Yazı aktarımı amacıyla kullanılan tekniklerde, Arap zımbı, sabun, asfalt ve benzinde eritilmiş reçineden oluşan özel bir vernik tercih edilir. Bu karışım, dolgu bir kâğıt yüzeyine yazı yazılarak uygulanır. Hazırlanan kâğıt, ısıtılmış metal plaka üzerine yerleştirilerek baskı presiyle sıkıştırılır. Sıcaklık ve basınç sayesinde, yazı formu vernik aracılığıyla plaka yüzeyine aktarılır. Daha sonra, nemlendirilen kâğıt dikkatli bir şekilde kaldırılır ve yazı plaka üzerinde ters olarak belirir. Asitle oyulduğunda, yazının pozitif görüntüsü elde edilir. Ayrıca, letraset transferleri ya da içi vernikle doldurulmuş şablonlar da yazı aktarımı için alternatif yöntemler olarak kullanılabilir (Akan, 2000, s. 181).

Güncel ve deneysel baskı yöntemleri arasında yer alan bir diğer uygulama ise, gazete küpürleri ya da etiket benzeri görsellerin kolaj biçiminde baskıya dahil edilmesidir. Bu yöntemde, daha önceden mürekkeplenmiş görüntüler plakayla birlikte prestan geçirilerek doğrudan kağıda aktarılır. Ancak bu transfer yöntemi çoğunlukla yalnızca tek bir baskı oluşturmaya olanak tanır. Gazete baskılarının transferinde, gazete parçalarının arka yüzeyine aseton, tiner, gaz yağı ya da benzin gibi çözücüler uygulanarak mürekkebin geçişi sağlanabilir. Bu işlem hem plaka yüzeyine hem de doğrudan baskı kağıdına uygulanabilir (Bayav, 2013, s. 159).

Kazıma (Engraving)

Kazıma tekniğine dayalı baskı uygulamaları, kökenini Orta Çağ'daki demir işçiliğinden almakta olup, 15. yüzyılın başlarında bağımsız bir sanatsal ifade yöntemi olarak ortaya çıkmıştır. Bu yöntem başlangıçta, resimlerin çoğaltılması ve yaygın şekilde dağıtılması amacıyla kullanılmıştır. Günümüzde ise kazıma tekniğiyle üretilen

görüntülere, özellikle kâğıt paraların üzerinde rastlanmaktadır. Kazıma işleminin temel aracı burin olarak adlandırılan oyma kalemidir. Bu araç, avuç içinde kavranarak ucu hafif eğik biçimde kullanılır. Ucunun geometrik yapısı genellikle eşkenar dörtgen şeklindedir ve biçimsel farklılıklar kullanım amacına göre değişir. Daha geniş uçlar eğrisel hatlar için, daha dar uçlar ise keskin, düz çizgiler için tercih edilir. Farklı doku ve ton geçişleri elde etmek üzere tasarlanmış çeşitli burin türleri mevcuttur ve bu araçların işlevselliğini sürdürebilmesi için daima keskin tutulması gerekir. Aksi halde, oyma işlemi aksar ve çizgiler yüzeye net bir şekilde aktarılmaz (Grabowski & Fick, 2012, s. 111).

Oyma işlemine başlamadan önce burinlerin bilinmesi gereklidir. Bu amaçla, yağ taşı üzerine birkaç damla makine yağı damlatılarak önce burinin yan yüzeyleri, ardından da ucu özenle bileme işlemine tabi tutulur. Uç keskinliğinin yeterli olup olmadığı kontrol edildikten sonra, kazıma işlemi için genellikle kolay işlenebilir bir metal olan bakır plaka tercih edilir. Çinko plakalar da kullanılabilir; ancak bu malzemenin bazı bölgeleri oyma açısından dirençlidir. Plakanın altına, döndürülmesini kolaylaştıracak şekilde bir deri torba, bozuk para ya da benzeri bir yükseltici yerleştirilmesi önerilir.

Burin, başparmak ve orta parmak arasında tutulurken, sap kısmı avuç içine alınır ve işaret parmağı burinin üst kısmına yerleştirilir. Plakaya uygulanan baskı, doğrudan avuçtan iletilir. Oyma işlemi, burinin öne doğru itilmesiyle gerçekleşir. Her çizgide, plakanın yüzeyinden ince spiral şeklinde metal talaşı çıkmalıdır. Eğer böyle bir artık oluşmuyorsa, yalnızca yüzeysel bir çizik olduğu anlaşılır. Spiralin çok sıkı olması ya da burinin tek bir açıyla oyma yapması durumunda, uç kısmının köreldiği ya da kırıldığı düşünülmelidir (Gross, 1970'ten aktaran Bayav, 2013, s. 88).

Görsel 5. Judith Jaidinger, Otoportre, 1985, Çukur Baskı (<https://brierhillgallery.com/judith-jaidinger>)

Desenin plaka üzerine aktarılmasının ardından kazıma işlemine geçilir. Çalışma sırasında burinin yönü sabit tutulur; çizim yönü, plakayı çevirerek belirlenir. Bu yöntem, sanatçının daha seri ve kontrollü çalışmasına imkân sağlar. Diğer el, güvenlik açısından burinin ucunun önüne geçmeyecek şekilde konumlandırılmalıdır. Oyulan

çizgiler boyunca biriken çapaklar raspa ile temizlenir, çizgilerin uçları ise perdah kalemiyle düzeltilip parlatılır. Farklı ton değerleri elde edebilmek için çeşitli kazıma teknikleri kullanılır. Genel tonlamalar, arka arkaya çizilen çizgilerle sağlanırken, çizgi derinliği burin ucunun kalınlığına göre belirlenir. Daha derin çizgiler oluşturmak için artan baskıdan ziyade, aynı çizginin birden fazla kez oyulması önerilir. Ton değeri, çizgilerin sıklığı ve yönüyle de doğrudan ilişkilidir; örneğin çapraz kesişen çizgiler daha koyu bir görünüm verirken, eğimli hatlar plakanın döndürülmesiyle elde edilir.

Kazıma işlemi devam ederken sanatçının ilerlemeyi değerlendirebilmesi için plaka mürekkeplenip silinerek mevcut tonlar gözlemlenebilir. Bu sayede, gerekli görülen düzeltmeler çalışma süreci içinde yapılabilir; böylece nihai kompozisyona ulaşmak daha kontrollü ve bilinçli hâle gelir.

Kuru Kazıma (Dry Point)

Kuru kazıma, özgün baskı teknikleri arasında yer alan, doğrudan metal plaka üzerine çizim yapılmasına olanak sağlayan ve asit kullanılmaksızın uygulanan bir yöntemdir. Bu teknikte, yüzeyde herhangi bir kimyasal işlem olmaksızın, çizim işlemi uçların fiziksel müdahalesiyle gerçekleştirilir. Kuru kazıma işlemleri genellikle elmas uç, çelik uç, rulet veya farklı şekillere sahip özel kazıma uçlarıyla yapılabilir. Elmas uçlar uzun ömürlü ve kaliteli çizgiler sağlasa da maliyetli oldukları için, daha yaygın olarak çelik uçlar tercih edilir. Kullanılan uçların keskinliğini korumak için yağ taşı üzerinde düzenli olarak bilenmeleri önerilir.

Uygulamaya başlamadan önce plaka hazırlanır; bakır, bu teknik için ideal yüzey olarak öne çıkar. Sanatçı, eskiz çalışmasını plakaya önceden çizebilir ya da doğrudan çizim yapmaya başlayabilir. Dikey biçimde tutulan kazıma ucu, plaka yüzeyini çizerken çizginin her iki yanında küçük çapaklar oluşturur. Bu çapaklar, baskı sırasında mürekkebi tutarak çizgilere özgün bir yumuşaklık ve derinlik kazandırır. Ancak istenmeyen çapaklar veya hatalı bölgeler, raspa yardımıyla temizlenerek düzeltilebilir.

Görsel 6. Kay McDonagh, Yaramaz Ama Hoş, Çukur Baskı, 2024 (<https://www.cambridgegallery.co.uk/printmaking-techniques>)

Kuru kazıma ile elde edilen baskılarda, çizim boyunca oluşan çapaklar zamanla ezilerek etkilerini kaybettiğinden,

çok sayıda baskı alınması mümkün değildir. Bu nedenle, kuru kazı tekniğiyle elde edilen baskılar genellikle sınırlı sayıda olur ve ilk baskılar daha belirgin ve net izler taşır. Tonlama etkisi; kazıma yoğunluğu, uç ile plaka arasındaki açı ve uygulanan basınç gibi faktörlere bağlı olarak değişkenlik gösterir. Sanatçı, kuru ucu plakaya doğrudan vurduğunda, yüzeyde noktasal etkiler yaratarak farklı dokular elde edebilir. Bu teknik, uygulayıcının sanatsal yaklaşımı doğrultusunda biçimlenir ve sanatçının deneyimiyle birlikte gelişerek özgün sonuçlar verir.

Kuru Leke (tint)

Mezzotint, görüntünün karanlık bir yüzeyden açığa çıkarılması esasına dayanan ve “siyah tarz” olarak adlandırılan özgün bir baskı yöntemidir. Tıpkı kuru kazıma gibi, bu teknik de doğrudan fiziksel aşındırmaya dayanır. Ancak mezzotint’te amaç, tüm yüzeyi siyah basılabilecek hâle getirdikten sonra açık tonların sistemli şekilde kaldırılmasıdır. Bu işlem, plakanın yüzeyine mezzotint tıraşıyla farklı açılardan birçok kez geçilerek gerçekleştirilir. Elde edilen yüzey dokusu, tamamen siyah ton verebilecek yoğunlukta olur. Görüntü, bu karanlık alanın çeşitli bölgelerinin ovulması, bastırılması ve parlatılmasıyla elde edilir. Bu sayede açık, orta ve koyu tonların oluşturulması mümkün olur. Çalışma sırasında görüntünün gelişimini gözlemlemek adına, plaka yüzeyine bir miktar mürekkep yayılabilir. Mürekkebin erken kurumasını önlemek için karışıma az miktarda karanfil yağı veya vazelin ilave edilebilir. Birkaç saatlik uygulamadan sonra, görüntüyü netleştirmek için mürekkep yüzeyden alınır veya yenilenir. Bazı bölgelere detay eklenmek istendiğinde, daha önce ovulmuş alanlar yeniden işlenebilir. Bu aşamada rulet adı verilen araçtan yararlanılır. Rulet, mezzotint dokusunu taklit edebilen bir yapıya sahiptir ve farklı çizgi sıklığına sahip uçlarıyla çeşitli doku ve ton zenginlikleri yaratır (Grabowski & Fick, 2012, s. 114). Bu tekniğin zorluğu nedeniyle, benzer sonuçlar sağlayan ancak daha pratik kabul edilen alternatif yöntemler geliştirilmiştir. Bunlardan biri, aquatint tekniğidir. Aquatint ile plakada koyu bir yüzey elde edildikten sonra, istenilen açık alanlar zımpara veya parlatıcı araçlarla işlenerek gri tonlardan beyaza geçiş sağlanır. Bu yaklaşım genellikle diğer baskı teknikleriyle birlikte hibrit bir biçimde kullanılır.

Görsel 7. Mychael Barratt, Yayoi Kusama’nın Bahçesi, Çukurbaskı, 2023 (<https://www.eamesfineart.com/artists/33-mychael-barratt/works/categories/32-mezzotint/>)

Mezzotint uygulamasında plaka, diğer kazıma tekniklerinde olduğu gibi hazırlanır. Doğrudan kazıma işlemi, berso adlı aletle plakaya yapılan taramalarla başlatılır. İşlemin yoğunluğu arttıkça yüzey daha koyu hale gelir. Tarama sürecini hızlandırmak amacıyla, özel olarak tasarlanmış berso aparatlarından faydalanılabilir.

Tarama işlemi tamamlandıktan sonra, desen litografi kalemı yardımıyla plaka üzerine aktarılır. Ardından, sıyırıcı ve miskala gibi düzleştirici araçlarla ton geçişleri oluşturulur. Açık ve orta tonların elde edilmek istendiği alanlar dikkatlice düzleştirilir. Tamamen parlatılan bölgeler mürekkep tutmaz ve baskıda beyaz olarak çıkar. Kısmen düzleştirilen alanlar ise gri tonlar üretir. Bu işlem sırasında, plakaya az miktarda bitkisel yağ damlatılması, kazıma sürecinin daha kontrollü ilerlemesine katkı sağlayabilir (Bayav, 2013, s. 96).

Kağıt Yapıştırma (Chine Colle)

Fransızca kökenli bir terim olan Chine Collé, “Chine” kelimesiyle ince ve lifli kâğıtları, “Colle” kelimesiyle ise yapıştırma eylemini ifade eder. "Chine" sözcüğünün kullanım nedeni, bu tür ince kâğıtların çoğunlukla Çin ve diğer Asya ülkelerinden temin edilmesidir. Chine Collé tekniği, sanatçının baskıya dâhil etmek istediği ince yapılı kâğıtları kullanarak detayların daha belirgin hâle getirilmesini amaçlar. Japon kâğıdı veya keten esaslı ince yüzeyler, klasik gravür kâğıtlarına kıyasla plaka üzerindeki ayrıntıları daha etkili biçimde yansıttığı için tercih edilmektedir. Ayrıca, renkli kâğıtların kullanılması baskıya aynı zamanda renk katkısı da sağlamaktadır.

Bu teknik, mürekkeplenmiş plaka üzerine, önceden hazırlanmış renkli ve ince kâğıtların yerleştirilmesi esasına dayanır. Gravür kâğıdı, belli bir süre su içerisinde bekletilerek nemlendirilir, ardından kurutulur ve kontrollü bir nemlilik düzeyinde saklanır. Baskıya hazır duruma getirilen plaka mürekkeple kaplanır ve geleneksel yöntemlerle yüzeyi temizlenir. Japon kâğıdı gibi ince kâğıtlar, uygun şekillerde kesilerek hazırlanır; ardından bir yüzeylerine nişasta tozu serpilir veya yapıştırıcı uygulanır. Bu parçalar, yapıştırıcı kısmı yukarıda kalacak biçimde plaka üzerine dikkatlice yerleştirilir. Gravür kâğıdı da bu yüzeyin üzerine düzgün biçimde kapatılır. Baskı işlemi esnasında presin sıklığına dikkat edilmeli, aşırı baskıdan kaçınılmalıdır; aksi hâlde yapıştırıcının kâğıt kenarlarından taşması söz konusu olabilir (Bayav, 2013, s. 154).

Yapıştırıcı olarak günümüzde **polivinil asetat (PVA)** sıklıkla tercih edilmektedir. PVA, suda çözünebilen, renksiz ve yaygın kullanım alanına sahip bir polimer olup, yüksek kaliteli yapıştırma özellikleriyle bilinir.

Alternatif bir uygulama yönteminde, baskı resmi kuruduktan sonra kenar çizgileri belirlenir ve bu ölçülere uygun şekilde çok ince bir kâğıda yapıştırılır. Pirinç nişastası ile hazırlanmış sürülebilir kıvamda bir karışım yapıştırıcı olarak kullanılır. Sonrasında, resme uygun ölçülerde alüminyum ya da plastikten oluşan ince bir taşıyıcı tabaka kesilir. Bu tabaka suya batırılır ve collé kâğıdı, taşıyıcı yüzeye ters çevrilerek yerleştirilir. Taşıyıcı yüzey suyun etkisiyle yukarı çıktığında, collé kâğıdı da istenen pozisyona getirilir. Fazla su, yumuşak ve temiz bir havlu ile alınır. Daha sonra hazırlanan nişastalı karışım tüm yüzeye yayılır ve yüzey tekrar havluya hafifçe kurulanır. Pres, chine collé pozisyonuna ayarlanarak işlem gerçekleştirilir ve böylece ince kâğıt gravür kâğıdına yapışmış olur (Grabowski ve Fick, 2012, s. 139).

Görsel 8. Mark Lunning, Entropinin Aktiviteleri, 2015, Çukur Baskı

(<http://www.cpr.org/news/story/three-works-colorado-artists-see-arvada-centers-art-state-show>)

Bir diğer chine collé uygulamasında ise, kullanılacak ince kâğıtlar önceden yapıştırıcı ile hazırlanıp saklanabilir. Bu işlemde, ıslak veya kuru kâğıtların bir yüzeyine fırçayla yapıştırıcı sürülürken, dikkat edilmesi gereken nokta, yapıştırıcının kâğıdın ön yüzeyine taşmamasıdır. Tamamen kuruduktan sonra bu kâğıtlar kullanılacak zamana kadar muhafaza edilir. Baskıdan önce, arzu edilen biçimde kesilen bu parçalar, mürekkeplenmiş plaka üzerine, yapışkan yüzeyi yukarıda kalacak şekilde yerleştirilir. Gravür kâğıdının nemi ile presin baskı gücü birleşerek, ince kâğıt gravür kâğıdına sabitlenir. Bu sayede, hem plakadaki çizgiler hem de kullanılan ince kâğıdın dokusal etkisi birleşerek zengin bir görsel ifade oluşturur (Bayav, 2013, s. 55).

Döküm Tekniği (Mixografia)

Mixografia, yüzey dokularının ve detayların üç boyutlu olarak kağıda aktarılmasına olanak tanıyan yenilikçi bir baskı tekniğidir. Bu yöntemde teknikten ziyade düşünsel içerik ön plandadır. Sanatçı, üretimin ilk aşamasında çeşitli malzemeler kullanarak bir model veya kalıp oluşturur. Bu süreçte kolaj, yapıştırma, oyma veya iz bırakma gibi farklı yöntemlerden yararlanabilir. Kalıp oluşturulduktan sonra, bu model temel alınarak bir kopya plaka üretilir. Her baskı işlemi için bu plaka mürekkeplenerek kalın, genellikle el yapımı özel kâğıt üzerine pres yardımıyla uygulanır.

Mum kullanılarak kalıp üretimi, mixografia tekniğinde tercih edilen özel yöntemlerden biridir. Sanatçı, şekil verme aşamasında aqua-yaprak veya ruby-red türü döküm mumlarını kullanır. Bu mumlar, çeşitli yüzey özellikleri gösteren nesnelerin ya da el ile verilen biçimlerin izlerini taşıyabilecek şekilde hazırlanır. Sanatçının kalıp üzerindeki çalışması tamamlandığında, mum modelin üzerine alçı dökülür. Ardından, bu alçının üzerine sert ve düz bir plaka yerleştirilir. Alçı kuruduktan sonra, mumun eritilmesiyle kalıp alçıdan ayrılır ve böylece kalıbın negatif formu elde edilir. Bu negatif kalıba bronz dökülerek pozitif, dayanıklı bir kalıp elde edilir. Bronz döküm sertleşip asıl kalıp hâlini aldıktan sonra, süreç çukur baskı (intaglio) yöntemine benzer şekilde ilerler. Mürekkep, kalıbın derin bölgelerine yerleştirilir ve ardından baskı işlemi gerçekleştirilir. Kalıpta yer alan çukurların derinliği sayesinde, elde edilen rölyef etkisi klasik gravür tekniklerine kıyasla çok daha belirgindir. Bu nedenle, baskının

etkisini en iyi şekilde yansıtabilmek için ticari gravür kağıtları yerine el yapımı, kalın dokulu kağıtlar tercih edilmesi önerilmektedir (Küçüköner, 2012, s. 87).

Görsel 9. John Baldessari, Beton Çiftler, Çukur Baskı, 2015 (<http://www.artnet.com/artists/john-baldessari/>)

Vitrografi Tekniği (Vitreography)

Vitrografi, bilinen geleneksel çukur baskı tekniklerinde kullanılan metal plaka, ağaç, çinko ya da linolyum gibi yüzeyler yerine cam plakanın tercih edildiği bir baskı yöntemidir. Bu teknikte, çizim doğrudan cam yüzeyine uygulanır ve plaka, mürekkep sürüldükten sonra birden fazla kez baskı için kullanılabilir. Vitrografi, 1974 yılında Wisconsin Üniversitesi'nde cam sanatı eğitimi veren Prof. Harvey Littleton'ın yürüttüğü bir dersin sonucunda ortaya çıkmıştır. Littleton, ders sürecinde oluşturulan yüzeylerin baskıya elverişli olabileceğini öngörmüş ve bu düşüncesini bir baskı resim uzmanının desteğiyle deneysel uygulamalara dönüştürmüştür. Başarılı sonuçların elde edilmesinin ardından, emekli olduktan sonra kurduğu Littleton Atölyesi'nde bu alandaki çalışmalarını sürdürmüştür; aynı zamanda davet ettiği sanatçıları da vitrografi üzerine denemeler yapmaları için teşvik etmiştir (Vitreography, t.y.)

Siligrafi vitrografi uygulamasında, baskı yüzeyi olarak 1 cm kalınlığındaki düz cam (float glass) kullanılır. Camın yüzeyi, 80 numara zımpara ve su ile yaklaşık beş dakika süreyle aşındırılarak baskıya uygun hale getirilir. Bu işlem sonrası cam yüzey temizlenip kurutulur ve çizim aşamasına geçilir. Cam üzerine çizim yapmak oldukça pratik olup, altına yerleştirilen beyaz kâğıt sayesinde çizim kolaylıkla izlenebilir. Çizim işlemi sırasında su bazlı boyalar, litografi kalemleri, sulu boya, hint mürekkebi ve guaj boya gibi çeşitli araçlar kullanılabilir. Ancak metal levhalarda olduğu gibi istenmeyen çizgilerin ya da lekelerin parlatılarak giderilmesi bu teknik için geçerli değildir.

Çizim tamamlandıktan sonra yüzeye, eşit oranlarda hazırlanmış terebentin ve silikon karışımı uygulanır. Fazla karışım bir bez yardımıyla alınır. Bu işlemden sonra cam yüzey ya doğal yolla sekiz saat boyunca kurutulur ya da 150 °C sıcaklıkta yaklaşık bir saat süreyle fırında pişirilir. Sertleşen yüzey, sıcak sabunlu su ve sünger kullanılarak temizlenir. Bu işlem sonucunda silikon karışımı çözünerek boya yüzeyden uzaklaştırılırken, desenin olduğu

alanlar boyayı tutmaya hazır hale gelir.

Görsel 10. Herb Jackson, Gölgenin Sonu, 2003, Çukur Baskı
(<http://www.littletongallery.com/prints/page204/page304/>)

Baskı aşamasında kullanılacak mürekkep, litografi boyası ve magnezyum karbonat tozunun karıştırılmasıyla elde edilir. Cam plakalar metal yüzeylerdeki gibi oksitlenmeye maruz kalmadığı için sarı ve beyaz renkler zamanla değişime uğramaz. Hazırlanan boya, merdane yardımıyla cam plaka üzerine eşit şekilde yayılır. Baskı işlemi sırasında cam, nemli kâğıtla birlikte dikkatlice baskı presinden geçirilir. Pres yatağının sert, düz ve temiz olması, camın kırılmaması açısından oldukça önemlidir. Ayrıca cam plakanın, merdaneden kaynaklanabilecek baskıya karşı korunması için, kendi kalınlığında bir ahşap çerçeveye yerleştirilmesi önerilir. Pres ayarları çok yüksek tutulmamalıdır; aksi hâlde camın kırılma riski doğar.

Vitrografi tekniğinde cam yüzeyin deformasyona uğramaması, sanatçıya çok sayıda baskı alma imkânı sunar. Her bir renk için ayrı bir cam plaka hazırlanması gerekir. Baskı işlemi tamamlandıktan sonra cam yüzey terebentin yardımıyla temizlenerek bir sonraki kullanım için hazır hâle getirilir.

Karışık Teknik (Mixed Media)

Karışık teknik, birden fazla baskı yönteminin aynı yüzey üzerinde ardışık ya da eşzamanlı olarak uygulanmasıyla oluşturulan bir baskı resim yaklaşımıdır. Bu yöntemde, kullanılan tekniklerin sıralaması ve kombinasyonu tamamen sanatçının yaratıcılığı ve teknik bilgisi doğrultusunda belirlenir. Örneğin, aside indirme işleminin ardından kuru kazı, mezzotint veya chine collé gibi farklı teknikler birleştirilebilir. Uygulama süreci sanatçının tercih ve ifade biçimlerine bağlı olarak şekillenir.

Sanatçının bu yöntemde başarılı olabilmesi için, farklı baskı tekniklerinin özelliklerini derinlemesine bilmesi ve bu tekniklerin plaka üzerinde nasıl bir arada çalışabileceğini öngörebilmesi gereklidir. Tekniklerin uyumlu şekilde bir araya getirilmesi, hem estetik hem de teknik açıdan güçlü sonuçların ortaya çıkmasını sağlar.

Görsel 11. Sophie Cape, Legem terrae, 2013, Çukur Baskı
(<https://tr.pinterest.com/pin/18999629650914400/>)

Kolografi Tekniği

Bu teknikte ilk adım, kullanılacak baskı plakasının oluşturulmasıdır. Bu plakalar, sanatçının ihtiyacına göre çok farklı materyallerle hazırlanabilir. Malzeme seçimi baskının estetik sonucunu doğrudan etkilerken, prese karşı dayanıklılık temel kriterlerden biridir. Aşağıda, yaygın olarak kullanılan bazı malzemelerin avantajları ve sınırlılıkları özetlenmiştir:

Kalın karton ve mukavva: Kesme ve şekillendirme açısından oldukça elverişli olan bu malzemeler, farklı yüzey dokuları oluşturmak için uygundur. Kolay bulunabilir ve geri dönüşüme müsaittir. Ancak su bazlı yapıştırıcılar ile çalışıldığında eğilme riski taşıdığı için, baskıdan önce gomalakla kaplanması önerilir.

Sunta ve MDF: Dayanıklılığıyla dikkat çeken bu yüzeyler, motorlu araçlarla işlenebilir ve zamk, akrilik gibi malzemeleri iyi şekilde kabul eder. Ancak eksiltmeli teknikler (kazıma gibi) uygulamak zorlayıcı olabilir.

Beyaz tahta (melamin kaplı): Parlak ve düz yüzeyi kazıma işlemlerine uygundur. Bant ve plastik yapışkanlarla çalışmak kolaydır; ancak ıslak malzeme ve zamk kullanımı sınırlıdır.

Lavun: Doğal ağaç damar dokusu taşıyan ve su bazlı uygulamalara uygun dayanıklı bir yüzeydir. İnce formları (örneğin “kapı derisi”) çok katmanlı çalışmalarda tercih edilir. Ancak üretiminde çevresel sürdürülebilirliğe dikkat edilmelidir.

PVC strafor: Su bazlı boyaları iyi kabul eder, hem eklemeli hem eksiltmeli tekniklerde kullanılabilir. Yüzeyi mat ve düzgündür; fakat maliyetlidir ve foto kolograf uygulamaları için uygun değildir.

Yüksek yoğunluklu polistiren (HIPS): Ekonomik bir plastik seçeneği olan HIPS, kazıma işlemine uygundur. Farklı kalınlıklarda temin edilebilir; ince formları makasla kesilebilir. Ancak foto kolografi için önerilmez.

Saydam akrilik levhalar: Kuru kazıma için uygundur ve saydam yapısı çok kalıplı çalışmalar için avantaj sağlar. Islak malzemelere ve zamlara karşı ise sınırlı uyumluluk gösterir.

Metal plakalar (alüminyum, çinko, bakır): Son derece dayanıklıdır ve kazıma işlemleriyle rahatlıkla işlenebilir. Ancak yapışkan polimerlerle uyumu düşük, şekillendirilmesi ise zordur.

Buluntu yüzeyler (kumaş, duvar kâğıdı, perde, fayans vb.): Mevcut dokusal yapıların sanatsal üretime dâhil edilmesini sağlar. Ancak yüzeylerin düz olması, keskin çıkıntıların bulunmaması gerekir. Aksi hâlde baskı keçesi zarar görebilir (Grabowski ve Fick, 2012, s.142).

Kolografi uygulamasında en önemli unsurlardan biri, baskı plakasının mürekkebi hangi yollarla kabul ettiğinin ve hangi teknikle baskı vereceğinin önceden öngörülmesidir. Dokuya bağlı olarak ton çeşitliliği sağlanır. Bu plakalar genellikle hem çukur hem de yüksek baskı yöntemleriyle kullanılabilir. Bazı kompozisyonlar, özel ton dengesi ve yapılandırma gerektirdiği için, plakayı oluşturmadan önce kullanılacak baskı tekniği detaylı biçimde düşünülmelidir. Geleneksel kolaj uygulamalarının yanı sıra, zımpara tekniği ya da mezzotint etkisi veren yöntemlerle hazırlanan plakalar da bulunmaktadır. Ayrıca, ışığa duyarlı elek baskı emülsiyonları veya fotoğraf aktarımı gibi yöntemler de plakaya görsel kazandırmak amacıyla kullanılabilir (Grabowski ve Fick, 2012, s. 144).

Kolaj Tekniği

Kolograf plakalarının hazırlanmasında en yaygın yöntem, kolaj temelli yüzey inşasıdır. Bu yöntemde, çeşitli materyaller önceden belirlenmiş bir düzenle seçilen yüzey üzerine yapıştırılır. En yaygın kullanılan yüzey malzemesi mukavvadır. Plaka üzerine kumaş parçaları, dokulu kâğıtlar, kalın kâğıt, ip, bant, tüy, yaprak, kum veya karborundum gibi farklı yüzeyler yapıştırılarak bir kompozisyon oluşturulur. Materyallerin alt kısmına tutkal, zambak ya da stick yapıştırıcı uygulanarak plaka yüzeyine sabitlenir. Baskı sırasında plakadan ayrılmamaları için bu materyallerin yeterince sağlam biçimde yapıştırılması gerekir. Çok kalın ya da sivri uçlu materyaller, baskı keçesine zarar verebileceğinden kullanılmamalıdır. Koyu renkli materyallerin baskı öncesi boya emme kapasitesi izlenemeyeceğinden, açık tonlu yüzeylerin tercih edilmesi önerilir. Eğer çizgisel detaylar isteniyorsa, ince uçlu yapıştırıcı tüpleriyle doğrudan plaka üzerine çizim yapılabilir ve üzerine karborundum ya da ince kum serpilerek dokulu, koyu tonlar elde edilebilir. Daha geniş alanlara tutkal uygulanarak da geniş koyu lekeler oluşturmak mümkündür. Kolograf baskılarda elde edilen ton değerleri, kullanılan malzemelerin yüzey özelliklerine doğrudan bağlıdır. Yüzeyi pürüzlü olan materyaller, mürekkebi daha fazla tutarak daha koyu baskı sonuçları verirken; düz ve kaygan yapılı yüzeyler, daha az mürekkep alarak daha açık tonların elde edilmesini sağlar. Ayrıca, plaka yüzeyinde farklı yüksekliklerde yer alan materyallerin etkisi de önemlidir. Yüzeye göre daha aşağıda konumlanan bölgeler, yüksekteki alanlara kıyasla daha fazla boya tutacağından, bu durum koyu lekelerin oluşmasına neden olur. Bu nedenle, plaka yapılandırılırken malzemelerin kalınlıklarının birbirine yakın olması sağlanmalı, aşırı yükseklik farklarından kaçınılmalıdır. Malzeme yüzeylerindeki yüksekliklerin dengeli olması, mürekkebin yüzeye eşit şekilde yayılmasını sağlayarak daha tutarlı ve kaliteli bir baskı elde edilmesini mümkün kılar.

Görsel 12. Janis Sweeney, Kazı No. 6, 2023, Kolograf Baskı (<https://www.artworkarchive.com/profile/acc-art-galleries/exhibition/the-contemporary-print-2025>)

Materyaller plakaya sabitlendikten sonra, baskıya geçilmeden önce vernikleme işlemi uygulanır. Bu işlem, baskı esnasında boya aktarımının kontrollü yapılabilmesi açısından gereklidir. Vernik, plakaya uygulandığında hem yüzeyin mürekkebi aşırı derecede emmesini engeller hem de kullanılan materyallerin dayanıklılığını artırır. Bu amaçla en etkili malzeme olarak gomalak öne çıkmaktadır. Gomalak, uygulandığı yüzey tarafından emilerek dokuların kapanmasını engeller ve sadece alkolle çözülebildiği için baskı aşamasında kullanılan boya ya da temizlik çözücülerıyla tepkimeye girmez. Bu özelliği sayesinde, baskı sırasında plakanın stabilitesini korur. Alternatif olarak, poliüretan vernik de kullanılabilir; ancak gomalak kadar yüzeye nüfuz ederek doğal bir doku koruması sağlamayabilir. Vernikleme işlemi tamamlandıktan ve plaka tamamen kuruduktan sonra baskıya geçilebilir.

Islak Plaka Tekniği

Görsel 13. Emily Harvey, Gizli Kumsal, 2023, Kolograf Baskı (<https://thecuriouslyprintmaker.co.uk/gallery/original-prints/>)

Islak plaka tekniği, yüzey dokusunun sıvı malzemeler aracılığıyla doğrudan oluşturulduğu, yaratıcı ve deneysel bir baskı yöntemidir. Bu yöntemde lateks bazlı boyalar, sıvı polimerler, akrilik jeller, alçı ve vinil dolgu gibi malzemeler, tek başına veya kombinasyon hâlinde kullanılarak çeşitli yüzey efektleri elde edilir. Özellikle jel ve macun türü malzemeler, fırça darbeleriyle belirgin impasto etkileri yaratabilirken; akrilik jel ve sıvı vernikler parlak bir yüzey oluşturarak çukur baskı aşamasında kolay temizlik imkânı sunar. Buna karşılık, mat dokulu macunlar yüzeye hafif ton geçişleri kazandırır. Baskıya hazırlık sürecinde mukavva plakalar gomalak sprej ile sabitlenirken, lavun plakalar tel fırça ile zımparalanarak doğal damar dokusu öne çıkarılabilir; istenirse bu doku, akrilik uygulamalarla yumuşatılabilir. Uygulamada sanatçı, yüzeye sıvı malzeme ile doğrudan resim yapabilir; şablonlar ıslak katmana bastırılarak veya fırça ile yüzey taranarak doku oluşturulabilir. Ayrıca, kalem benzeri uçlarla yapılan çizimler çukur baskıya uygun çizgisel etkiler üretir; beyaz tutkal ile kabartılar oluşturularak desen elde edilebilir. Uygulama sonrası plakanın tamamen kuruması gerekir; bu süre, malzemenin kalınlığına ve uygulama biçimine bağlıdır. Kuruyan yüzey, zımpara ile yeniden şekillendirilebilir veya akrilik ve gomalak katkılarıyla modifiye edilebilir. Son olarak plaka, sıvı ya da sprej gomalakla kaplanır ve kuruduktan sonra baskı işlemine geçilir (Grabowski ve Fick, 2012, s. 146).

Oyma Tekniği

Oyma tekniğinde baskı plakası oluşturmak amacıyla sıklıkla paspartu kartonu tercih edilir; çünkü bu malzeme hem yeterli kalınlığa ve sertliğe sahiptir hem de çok katmanlı yapısı sayesinde oyma işlemleri için uygundur. Belirlenen boyutta kesilen karton üzerine çizim aktarılır ve çizgi oluşturulmak istenen bölgeler, kretuar bıçağı kullanılarak dikkatlice kesilir ya da yüzeyden katman katman kazınarak çıkarılır. İnce detaylar doğrudan kesilerek, daha geniş alanlar ise yüzeyden aşamalı biçimde soyarak işlenebilir; böylece ton geçişleri elde edilebilir.

Görsel 14. Jenny McCabe, Büyük Mavi Balıkçıl, 2023, Kolograf Baskı (<https://www.jennymccabe.co.uk/shop-jenny-mccabe/p/poise-great-blue-heron-e7s95>)

Karton doğrudan baskıya alındığında, doğal olarak gri tonlar verir; ancak daha koyu efektler elde etmek için yüzeyin daha pürüzlü ve çentikli hâle getirilmesi gerekir. Çalışma tamamlandığında, çizim paspartu üzerine sabitlendikten sonra yüzeye gomalak vernik uygulanarak plaka sabitlenir. Boyanın tutmaması istenen açık alanlar

ise ekstra vernik ya da koli bandı ile izole edilerek korunur. Son olarak, plaka kenarları düzeltilip baskı işlemine hazır hâle getirilir.

Karborundum Tekniği

Karborundum tekniği, yüzeyde doku ve ton farkları yaratmak amacıyla silisyum karbür (karborundum) adlı aşındırıcı maddenin uygun bir yapıştırıcı ile plaka üzerine sabitlenmesine dayalı bir baskı yöntemidir. Bu teknikte genellikle kolografi uygulamalarında tercih edilen plakalar kullanılır. Yöntem iki temel yaklaşımla uygulanabilir: İlki, karborundum tozu ve akrilik medyumun belirli oranlarda karıştırılmasıyla elde edilen bir karışımın doğrudan plaka yüzeyine uygulanmasıdır. Bu amaçla genellikle 1 ölçü akrilik medyum ve 1 ölçü karborundum tozu kullanılarak koyu tonlar elde edilirken, daha açık tonlar için akrilik oranı artırılabilir. Karışım, fırça ya da merdane yardımıyla yüzeye düzgün bir şekilde yayılır. Karışımın sürülmesi zorlaştığında, az miktarda su eklenerek akışkanlık sağlanabilir. Uygulamanın ardından, yüzey gomalak vernik ya da alternatif olarak parlak akrilik vernik ile sabitlenir. Eğer bu yüzey doğrudan baskıya alınırsa, koyu ve kumlu yoğun dokular elde edilir. Daha açık tonlar için eskiz plaka üzerine aktarılır ve beyaz alanlara fazla, gri alanlara ise daha az vernik uygulanarak katmanlı bir ton geçişi oluşturulur.

Görsel 15. Peter Wray, *Yanan Dünya*, 2007, Kolograf Baskı (<http://www.penwithgallery.com/peter-wray>)

İkinci yöntem ise karışım hazırlamadan doğrudan toz serpmeye esasına dayanır. Bu uygulamada PVA bazlı tutkal plakaya sürülür ve henüz yaşken karborundum tozu yüzeye serpilir. Kuruma süreci tamamlandığında, yüzeye yapışan tozlar sabitlenir, fazla kalanlar ise altına serilen bir kağıt aracılığıyla uzaklaştırılır. Bu işlem sonrası plaka akrilik medyumla bir veya birkaç kat sabitlenebilir. Medyumun kıvamı çok yoğun ise bir miktar su ile seyreltilmelidir, aksi takdirde dokular kapanabilir. Koyu alanlar için medyum daha az, açık tonlar için ise daha fazla uygulanmalıdır. Beyaz akrilik eklenmesi, medyumun opaklığını artırarak ton geçişlerinin daha belirgin hâle gelmesini sağlar. En açık tonlar, tamamen kapatılmış yüzeylerde ortaya çıkar. Gerekli görülürse, bu tonlar birden fazla medyum katmanıyla desteklenebilir. Karborundum tekniği, özellikle kolaj gibi diğer kolografi yöntemleriyle birlikte uygulandığında etkili sonuçlar sunar.

Kolograf Kalıbının Basımı

Kolograf plakalar genellikle farklı yüksekliklere sahip olduklarından, baskı öncesinde presin basıncı bu farklılıklara göre ayarlanmalıdır. Baskıdan önce plakaya koruyucu olarak gazete kâğıdı ve ek tampon malzemeler ile baskı keçeleri yerleştirilir. Pres döndürülerek baskı gerçekleştirilir ve eğer gerekiyorsa basınç seviyesi artırılır. Yüksek dokulu yüzeylerin mürekkeplenmesinde, linol veya ağaç blok baskı tekniklerinde olduğu gibi, keçeyle rulo yaparak boya uygulanabilir; ayrıca detaylı alanlar için diş fırçası gibi araçlardan da yararlanılabilir. Bu işlemler tamamlandıktan sonra, baskı süreci genel anlamda çukur ya da yüksek baskı prosedürleriyle benzerlik taşır. Ancak kolograf baskılar çoğunlukla fazla miktarda mürekkep taşıyabildiği için, kurutma sürecinde düz bir şekilde kurumaları zor olabilir. Bu nedenle, baskılar kuruduktan sonra tekrar hafifçe nemlendirilerek iki MDF levha arasında bastırılarak düzleştirilir. Kalıp temizliği için yalnızca bitkisel yağ kullanılmalı; gomalak ya da poliüretan bazlı kaplamalara zarar verebilecek aseton ya da alkol gibi çözücülerden kesinlikle kaçınılmalıdır (Grabowski ve Fick, 2012, s. 155).

Sonuç

Özgün baskı resim teknikleri arasında yer alan çukur baskı ve kolografi, hem sanat üretiminde hem de sanat eğitiminde taşıdıkları potansiyelle dikkat çekmektedir. Bu teknikler, sanatçıya yalnızca estetik ifade olanakları sunmakla kalmaz; aynı zamanda teknik beceri, malzeme bilgisi ve sabır gerektiren bir süreç içinde özgün bir üretim pratiği geliştirme olanağı tanır. Özellikle çukur baskının alt dalları olan kazıma, aside indirme, aquatint ve karborundum gibi teknikler, yüzeyin fiziksel ya da kimyasal yollarla şekillendirilmesine dayanır ve her biri farklı görsel sonuçlar doğurur. Sanatçının el işçiliğiyle bütünleşen bu yöntemler, modern çağın hızlı üretim mantığının aksine, sürece dayalı ve nitelikli bir sanat anlayışını öne çıkarır. Kolografi ise malzeme ve yüzeyle deneysel olarak ilişki kuran yapısıyla sanatçının yaratıcılığını besleyen ve disiplinler arası düşünmeyi teşvik eden bir uygulamadır. Makale kapsamında değerlendirilen tüm bu teknikler, sanatçının hem kişisel dilini geliştirmesi hem de sanatsal üretimini çeşitlendirmesi bakımından kritik öneme sahiptir. Aynı zamanda özgün baskı tekniklerinin çoğaltılabilir olması, sanat eserinin yalnızca galeri duvarlarında değil, daha geniş kitlelere ulaşmasını mümkün kılar. Bu yönüyle özgün baskı, hem ekonomik erişilebilirliği artırmakta hem de sanatın demokratikleşmesine katkı sunmaktadır. Ancak tüm bu avantajlarına rağmen, Türkiye’de özgün baskı sanatının yaygınlığı henüz yeterli düzeyde değildir. Bu durumun nedenleri arasında, baskı tekniklerinin gerektirdiği altyapının her kurumda bulunmaması, sanat eğitimi müfredatında bu tekniklere ayrılan sürenin sınırlı olması ve sergileme olanaklarının yetersizliği gibi faktörler sayılabilir.

Bu eksikliklerin giderilmesi için, özellikle Güzel Sanatlar Fakültelerinde teknik donanımı yeterli atölyelerin kurulması, ders içeriklerinin uygulama temelli biçimde genişletilmesi ve öğrencilerin özgün baskı alanında üretim yapmalarına imkân tanıyan ortamların yaratılması büyük önem taşır. Ayrıca bu tekniklerin sadece teknik bilgi olarak değil, sanatsal ifade biçimi olarak aktarılması ve çağdaş sanatla olan ilişkilerinin daima vurgulanması gerekir. Bunun yanı sıra özgün baskı sanatının tanıtımına yönelik sergi, atölye ve seminer gibi etkinliklerin yaygınlaştırılması, hem sanatseverlerin bu alana ilgisini artıracak hem de genç sanatçıların motivasyonlarını

destekleyecektir.

Sonuç olarak, çukur baskı ve kolografi teknikleri yalnızca birer üretim aracı değil, aynı zamanda sanatçının kendini ifade ettiği ve izleyiciyle ilişki kurduğu özel alanlardır. Bu tekniklerin tarihsel birikiminden yararlanarak çağdaş yorumlarla yeniden ele alınması, özgün baskı resminin günümüz sanat ortamındaki yerini daha da sağlamlaştıracaktır. Sanat eğitiminin bu yönde teşvik edilmesi, Türkiye’de özgün baskı sanatının nitelikli biçimde gelişmesine ve uluslararası düzeyde temsil edilmesine katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda atılacak adımlar, yalnızca bireysel sanat üretimini değil, aynı zamanda ülkenin kültürel sanat birikimini de zenginleştirecektir.

Kaynaklar

- Akalan, G. (2000), *Gravür*, İstanbul: Kaleseramik Sanat Yayınları.
- Ashier, M. (1981). Özgün baskı tartışması, *Sanat Çevresi*, (35), 26.
- Ashier, M. ve Özsezgin K. (1982). *Başlangıcından bugüne çağdaş türk resim sanatı tarihi*, 4, 1, İstanbul: Tıglat Yayınları.
- Bayav, Deniz (2013), *Geleneksel ve deneysel yönleriyle gravür baskı*, Edirne: Paradigma Kitabevi Yayınları.
- Can, Ş. (2008). Gravür (çukur baskı) teknikleri, Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler
- Coşkun Onan, B., & Türk Kaya, S. (2023). Kolografi tekniğinde alternatif yaklaşımlar: deneysel bir araştırma. *Sanat ve Tasarım Dergisi*, 13(2), 451-464. <https://doi.org/10.20488/sanattasarim.1403753>
- Demir, H. (2012). Özgün baskiresim sanatı ve sanatta demokratik paylaşım. *Sanat Dergisi* (20), 73-81.s
- Intaglio printing. (t.y.), *Intaglio*. Britannica. 20 Mart, 2025 tarihinde <http://global.britannica.com/topic/intaglio-printing> adresinden erişilmiştir.
- Grabowski, B.ve Fick, B. (2012). *Baskiresim*, İzmir: Karakalem Kitabevi Yayınları.
- Gölönü, G. (1979). Kazı Resim, İstanbul, Devlet Güzel Sanatlar Akademisi Yayını, no: 68.
- Gross, A. (1970), *Etching, engraving&intaglio printing*, London: Oxford University Press.
- Kılıç, G. A. (2012), *Yüksek baskı tekniği ve türk baskiresmine yansımaları*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Güzel Sanatlar Enstitüsü.
- Kazı Resim Sanatı (t.y.). *Kazı resim sanatı*. Sanal müze. 20 Mart, 2025 tarihinde <http://www.sanalmuze.org/paneller/tartisma/krs.htm> adresinden erişilmiştir.
- Küçüköner, H. (2012). *Gravür sanatı tarihi ve modern uygulamalar*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Uzun, E. (2016). *Çukur baskı ve kollagrafi tekniklerinin incelenmesi*, Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Vitreography (t.y.), *Vitreography*. Wikipedia. 20 Mart, 2025 tarihinde <https://en.wikipedia.org/wiki/Vitreography> adresinden erişilmiştir.
- What is a print ? (2001, 5 Haziran). *What is a print?* Moma. 20 Mart, 2025 tarihinde <http://www.moma.org/interactives/projects/2001/whatisaprint/print.html> adresinden erişilmiştir.

Araştırmanın Etik İzni

Bu çalışmada “Yükseköğretim Kurumları Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Yönergesi” kapsamında uyulması gerektiği belirtilen tüm kurallara uyulmuştur. Yönergenin ikinci bölümü olan “Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiğine Aykırı Eylemler” başlığı altında belirtilen eylemlerden hiçbiri gerçekleştirilmemiştir.

Araştırmacıların Katkı Oranı

Birinci yazar katkı oranı % 70, ikinci yazar katkı oranı % 30’dur.

Çatışma Beyanı

Bu araştırmanın yazarları, arasında herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını açıkça beyan eder.

Yazar Bilgileri

Eda Uzun

 <https://orcid.org/0000-0002-0767-9154>

Sivas Cumhuriyet Üniversitesi

Sivas, Türkiye

İrtibat yazar e-posta (Contact e-mail):

edauzunn@hotmail.com

Mansur Caferov

 <https://orcid.org/0000-0002-5118-8854>

Trabzon Üniversitesi

Trabzon, Türkiye